

1. Answer in not more than two sentences: 20
- (a) Mention any two important features of the Government of India Act, 1919.
 - (b) State the composition of the Parliament.
 - (c) What is meant by 'Doctrine of Pleasure'?
 - (d) Define Judicial Review.
 - (e) What is meant by 'Protection against Self-Incrimination'?
 - (f) What is meant by 'Doctrine of Collective Responsibility'?
 - (g) Enumerate any two fundamental duties of the citizens of India.
 - (h) What is meant by 'Bicameral Legislature'? Name any two states of India which have 'Bicameral Legislature'.
 - (i) What is meant by 'Colourable legislation'?
 - (j) What is meant by 'Prorogation' and Dissolution?
2. Write short notes: (any 4) 20
- (i) Consolidated Fund of India
 - (ii) Explain - 'Procedure established by Law'
 - (iii) Doctrine of Severability
 - (iv) Significance of the Preamble
 - (v) Union Public Service Commission
 - (vi) Object and Important of Directive Principles
3. Solve (any 2) 12
- (a) Mr. 'X' was diagnosed as 'HIV positive'. On knowing this, his employer Mr. 'Y' terminated his employment.
 - (i) Whether Mr. Y's action is constitutionally permissible? Cite the relevant constitutional provisions.
 - (ii) What are the constitutional remedies available to Mr. X against the said action?
 - (iii) What reliefs can Mr. X pray for? Cite the relevant constitutional provisions.
 - (b) A leading political party called for 'Bharat Bandh' to protest against Inflation and unemployment. A public-spirited citizen filed a petition against the political party challenging the constitutionality of 'Bharat Bandh'.
 - (i) Cite the relevant constitutional provision on the basis of which the petitioner can challenge 'Bharat Bhadh'. What prayer can the petitioner put forth before the court?

- (ii) Which constitutional provisions can the respondents rely upon to justify 'Bharat Bandh'? Whether their arguments will be sustained?
- (iii) What differences between 'Bandh' and 'Hartal' have been laid down by the Apex court?
- (c) A significantly larger number of ordinances were promulgated by the Governor of Bihar and were also subsequently re-promulgated to maintain the continuity of the ordinances. A public-spirited citizens conducted through research into this matter and challenged the Governor's action in the Apex Court.
 - (i) Whether any citizen of the country can be permitted to move the court in such matters? If yes, on what conditions?
 - (ii) Whether such uncontrolled promulgation and re-promulgation of ordinances is constitutionally permissible? Justify your answer.
 - (iii) What is an ordinance? What is the purpose of vesting ordinance-making powers in the Governor?

4. Answer the following: (any 4)

48

- (a) "Article 32 is the soul and heart of the constitution". Discuss the scope and purpose of this provision with the aid of landmark judgements in order to expound the above statement made by Dr. Ambedkar.
- (b) What is untouchability? Explain how the protection of Civil Rights Act, 1955 seeks to tackle the menace of untouchability.
- (c) What is Religion? Explain the Freedom to Manage Religious in detail with the aid of relevant case laws.
- (d) Explain the procedure for Amendment of the constitution. Write a note on 'Amendment of Fundamental Rights'.
- (e) Explain the object of freedom for trade, commerce and intercourse with reasonable restrictions under Articles 301 to 307 of the constitution.
- (f) What is National Emergency? Explain the grounds and effects of National Emergency with the aid of relevant case laws.

.....

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

१. एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा:

२०

- (अ) भारत सरकार अधिनियम, १९१९ बदलचे कोणतेही दोन महत्वाचे वैशिष्ट्ये लिहा.
- (ब) भारतीय संसदेचे घटक कोणते? (संसदेची रचना स्पष्ट करा.)
- (क) 'मर्जीचे तत्त्व' म्हणजे काय?
- (ड) न्यायीक पूनर्विलोकनाची व्याख्या लिहा.
- (इ) 'सेल्फ इन्क्रीमीनेशन' पासून संरक्षण म्हणजे काय?
- (फ) 'सामूहिक जवाबदारी चे तत्त्व' म्हणजे काय?
- (ग) भारतीय नागरिकांचे कोणतेही दोन मूलभूत कर्तव्ये लिहा.
- (ह) 'द्विभाजी विधीमंडळ' म्हणजे काय? भारतातील अशा कोणत्याही दोन राज्यांची नावे लिहा जेथे 'द्विभाजी विधीमंडळ' आहे?
- (य) 'आभासी कायदा' (कलरेबल लेजीसलेशन) म्हणजे काय?
- (ज) 'सत्रसमाप्ती' व 'विसर्जन' यांचे अर्थ स्पष्ट करा.

२. थोडक्यात टिपा लिहा: (कोणतेही ४)

२०

- (i) भारताचा एकत्रित निधी
- (ii) 'कायद्याद्वारा प्रस्थापित केलेली कार्यपद्धती' हे स्पष्ट करा.
- (iii) डॉक्ट्रीन ऑफ सेव्हेरेबीलीटी
- (iv) उद्देशिकेचे (प्रास्ताविकेचे) महत्त्व
- (v) राष्ट्रीय लोक सेवा आयोग
- (vi) निर्देशक तत्वांचे उद्दिष्टे व महत्त्व

३. सोडवा: (कोणतेही २)

१२

(अ) Mr. X यांस 'HIV' ची लागण झाल्याचे निदानात स्पष्ट होते. हे समजताच त्यांचे एम्प्लॉयर (नोकरीवर ठेवणारे) Mr. Y त्यांना नोकरीतून काढून टाकतात.

- (i) Mr. Y यांचे कृत्य राज्यघटनेनुसार योग्य आहे का? संबंधीत सांविधानिक तरतूदीची नोंद करा.
- (ii) Mr. X यांचेकडे कोणते सांविधानिक उपाय उपलब्ध आहेत?
- (iii) Mr. X हे कोणत्या प्रकारच्या रिलीफसाठी (दिलासा) दाद मागू शकतात?

[TURN OVER]

(ब) एका आग्रगण्य राजकीय पक्षाने महागाई व बेरोजगारीविरुद्ध 'भारत बंद' पूकारला सामाजिक हितबुद्ध असलेल्या एका नागरिकाने सदर भारत बंदाच्या सांविधानिक वैधतेला आव्हान देण्यासाठी न्यायालयात याचिक दाखल केली.

(i) राज्यघटनेच्या कोणत्या तरतूदींच्या आधारे याचिकाकर्ता 'भारत बंद' ला आव्हान देऊ शकतात? ते न्यायालयापूढे काय दाद मागू शकतात?

(ii) राज्यघटनेच्या कोणत्या तरतूदींच्या आधारावर प्रतिवादी हे 'भारत बंद' चे समर्थन करू शकतात? त्यांचा युक्तिवाद न्यायालय मान्य करेल का?

(iii) सर्वोच्च न्यायालयाने 'बंद' आणि 'संप' या मधील फरक समजवून देण्यासाठी कोणते निकष लावले आहेत?

(क) बिहारच्या राज्यपालाने एकापाठोपाठ एक असे अनेक अध्यादेश प्रख्यापित केल व नंतर तेच अध्यादेश सुरू ठेवण्याकरिता पुनः प्रख्यापित केले.

सामाजिक हितबुद्धी असलेल्या एका नागरिकाने सखोल अभ्यास करून, राज्यपालांच्या या कृती विरोधात सर्वोच्च न्यायालयात याचिका दाखल केली.

(i) अशा प्रकारे कोणत्याही नागरिकास न्यायालया पूढे दाद मागण्यास परवानगी दिली जाऊ शकते का? जर हा, तर ते कोणत्या अटीवर?

(ii) अशा प्रकारे वरंवार अध्यादेश प्रख्यापित करणे व पुनः प्रख्यापित करणे हे राज्यघटने प्रमाणे संमज आहे क?

(iii) अध्यादेश म्हणजे काय? अशा प्रकारे कायकारी प्रमूखास अधिकार देण्यामागचा काय हेतू आहे?

४. सविस्तर उत्तरे लिहा: (कोणतेही ४)

४८

(अ) "अनुच्छेद ३२ हा भारतीय राज्यघटनेचा आत्मा व हृदय आहे." डॉ आंबेडकरांचे हे विधान सांविधानिक तरतूदींच्या हेतू व व्याप्तीच्या आधारे व संबंधीत न्यायनिर्णये सांगून स्पष्ट करा.

(ब) अस्पृश्यता म्हणजे काय? नागरी संरक्षण कायदा, १९५५ अंतर्गत या अमानवी प्रथेविरुद्ध कोणत्या तरतूदी केल्या गेलेल्या आहेत?

(क) 'धर्म' म्हणजे काय? धार्मिक कार्यक्रमाचा आनंद घेण्याचे स्वातंत्र्य व त्या स्वातंत्र्यावरील रास्त बंधने व त्यासंबंधीचे न्यायनिर्णयांचे वर्णन करा.

(ड) राज्यघटनेच्या अनुच्छेद ३६८ मध्ये दिलेल्या घटनादुरुस्तीच्या प्रक्रियेचे सविस्तर वर्णन करा. तसेच 'मूलभूत हक्कांची घटनादुरुस्ती' ह्या विषयावर मजकूर लिहा.

(इ) व्यापार, उद्योग व दळणवळणासंबंधीचे उद्दिष्टे व त्या स्वातंत्र्यावर अनुच्छेद ३०१ ते ३०७ मधील घातलेल्या रास्त बंधनांच्या अनुषंगाने स्पष्ट करा.

(फ) राष्ट्रीय आणीबाणी म्हणजे काय? राष्ट्रीय आणीबाणीची कारणे व त्याचे होणारे परिणाम ह त्यासंबंधीचे न्यायनिर्णयांच्या आधारे स्पष्ट करा.

.....